

Profesyonel Müzik Eğitimi Alan Öğrencilerinin Benlik Saygı Düzeylerinin İncelenmesi

Serkan OTACIOĞLU (*)

Öz: Yapılan bu araştırmanın temel amacı, farklı üniversitelerde profesyonel müzik eğitimi alan 4. sınıf lisans öğrencilerinin aldıkları eğitimin, onların "Benlik saygısı" düzeylerinde fark yaratıp yaratmadığını ortaya koymaktır. Bu çerçevede her iki üniversitede müzik eğitimi alan öğrencilerin, "Benlik saygısı" düzeyleri bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma örneklemini, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi GSEB Müzik Eğitimi Anabilim Dalı ve İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı'nda lisans öğrenimi görmekte olan toplam 50 öğrenci (n=30 Müzik, n=20 Konservatuar) oluşturmuştur. Çalışma grubunun benlik saygısı düzeyleri 1965 yılında Rosenberg tarafından geliştirilen Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) kullanılarak belirlenmiştir. Elde edilen veriler sonucunda, öğrencilerin RBS düzeyleri ile bazı değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır ($p<.05$).

Anahtar Kelimeler: Müzik öğretmeni adayları, konservatuar öğrencileri, benlik saygısı

Research on the Levels of Music Education and Conservatory College Students' Self Efficacy-Sufficiency

Abstract: The primary purpose of this research is to determine whether the 4th year students of music education and conservatory colleges make difference on their levels of "Selfefficacy-sufficiency" and "Self Esteem" levels. Within the mentioned framework, the prospective teachers' "Self-fficacy-sufficiency" and "Self Esteem" levels have been examined under several variables. The research sampling has been formed by 50 students (N=30 Music; N=20 Conservatory) who are currently studying for their bachelor's degree in Marmara University, Atatürk Education Faculty and Istanbul Conservatory. The data in the research has been gathered by using the Self- Rosenberg Self-esteem Subscale that Rosenberg developed in 1965. At the end of the research, it has been statistically determined that there are significant differences between some of the demographic features with "Self Esteem" scale levels ($p<.05$).

Keywords: Music teacher candidates, conservatory students, self- efficacy-sufficiency, self esteem.

Makale Geliş Tarihi: 14.09.2016

Makale Kabul Tarihi: 27.12.2017

*) Dr.,Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü (e-posta: otaciogluserkan@gmail.com)

I. Giriş

Psikoloji bilimi içinde benlik konusunun ele alınışı William James'in *The Principles of Psychology* (1952/1891) adlı eseriyle başlar. James bu eserinde, benliğin „bilen benlik (self as knower)“ ve „bilinen benlik (self as known)“ olarak iki boyutta düşünülmesi gerektiğini, bilimin konusunun ise bilinen benlik olmasının zorunlu olduğunu belirtmektedir. Çünkü bilen benlik özne (I) bilinen benlik ise nesnedir (me). Konu bilginin nesnesi olduğuna göre benlik bilme konu edildiğinde „nesne“ durumuna düşmektedir. Dolayısıyla psikolojinin konusu bilinen benliktir. Psikolojide benlik konusunun önem kazanmasına diğer bir katkı Freud'un öncülüğünü yapmış olduğu psikanalizden gelmiştir. Bilinç, bilinçaltı, bilinçdışı sınıflamasıyla insan davranışının psikodinamiğine ışık tutarak psikolojide çığır açan Freud, benlik konusunda, psişik aygıtı id, ego, süper ego şeklinde yapısal olarak sınıflamaktadır. Ego kişiliğin büyük ölçüde bilinçli bilgisi anlamındadır. Psikanaliz literatüründe benlik yerine egonun ele alındığı görülmektedir (Göde, Savi ve Savi, 1998)

Benlik kavramı (self concept) bilişsel gelişim süreçleri tarafından geliştirilen ve kontrol edilen bir yapıdır. İnsanın kendi kendini, benliğini algılama, kavrama biçimi olarak tanımlanan benlik kavramı pek çok kuram gibi psikoloji tarihinde önemli bir konuma sahiptir. Benlik kavramı basitçe, bireyin bir insan olarak kendi davranışlarına, yeteneğine, değer biçmesine ve bedenine karşı duyduğu saygı, bunlara karşı gösterdiği tutum değerlendirme, değerlerin toplamı olarak ifade edilir (Erman, Şahan ve Can, 2008).

Yörükoğlu (1986), “benlik” ile “benlik kavramı”nın birbiri üstüne konmuş bir çember ile bir dikdörtgene benzetir. Çember benliği, dikdörtgen de onun üstüne konmuş benlik kavramını simgeler. Her ikisinin çakıştığı alan benlik ile benlik kavramının uygunluk gösterdiği alandır. Dikdörtgenin çemberden taşan köşeleri ise benlik kavramının benliğe uymadığı alandır. Dikdörtgenin çemberde örtmediği alan ise benliğin kavranamayan, algılanamayan bölümleridir. Dikdörtgenin köşelerinin çemberden taşan parçaları ise kişinin kendini olduğundan değişik algıladığı bölümleri belirtir.

Rosenberg'e (1965) göre benlik saygısı bireyin kendine yönelik geliştirdiği olumlu ya da olumsuz tutumdur. Benlik saygısını evrensel bir güdü olarak değerlendiren Kaplan (1975) insanların olumlu benlik tutumlarıyla ilgili yaşantılarını artırma, buna karşılık olumsuz benlik tutumlarıyla ilgili yaşantılarını azaltma eğiliminde olduklarını ifade etmektedir. Coopersmith (1967) ise kişiliğin önemli bir boyutu olarak gördüğü benlik saygısını, bireyin kendini yetenekli, önemli, başarılı ve değerli algılama derecesi olarak tanımlamaktadır. Benlik saygısı bireyin yaşadığı kişisel doyum ya da engellenme derecesine göre değişir. Benlik saygısı yüksek olanlar kendilerinden hoşnut ve doyumludurlar (Burns, 1982), kendilerini değerli görürler, sınırlılıklarının farkındadırlar, bu nedenle de büyüme ve gelişme yönünde çaba harcarlar. Benlik saygısının düşük olması ise benliğin değerini düşürücü yaşantılara sahip olmanın sonucudur ve kendinden hoşnut olmama, benliği reddetme ya da değerini düşürme, olumsuz ve zayıf olan yönlerini daha çok ön plana çıkartma ile kendini gösterir (Kaner, 1995).

Bugün eğitimin başta gelen amaçlarından birisi, fertleri değişik koşullara uyabilecek, esnek ve kritik düşünebilecek yeteneklerle yetiştirmektir. Başka bir anlatımla çocukların ve gençlerin benlik saygılarını artırarak içinde yaşadıkları toplumda daha başarılı, üretken ve arandıkları bireyler olmalarını sağlamaktır (Kahriman, 2005).

Bu konu ile ilgili literatür araştırması aşamasında, konunun daha çok sağlık çalışanları ve tıp alanı üzerinde yapılan çalışmalarda incelendiği görülmüştür. Özellikle eğitim, öğretmen yetiştirme ve sanat eğitimi alanlarında yapılan çalışmalarda bu konunun eksikliği göz önünde bulundurularak, belirtilen bu iki özelliğin, öğretmenlik ve profesyonel enstrüman eğitimi alan öğrencilerin öz-etkililik-yeterlik ve benlik saygısı düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı farklı değişkenlere göre incelenmiş ve farklar analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda Müzik Eğitimi Anabilim Dalı ve Konservatuvar 4.sınıf lisans öğrencilerinin;

(i) Benlik Saygısı puanları; cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailenin maddi durumu ve aile tipi durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

(ii) “Benlik Saygısı” ve “Akademik Algı Başarı” düzeyleri arasında fark var mıdır? şeklinde sorulan sorulara cevaplar aranmıştır.

II. Yöntem

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı’nda lisans öğrenimi görmekte olan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri ve demografik bazı özellikleri ile olan ilişkileri yönünden karşılaştırılması için yapılan bu araştırma, “İlişkisel tarama” modellerinden karşılaştırma türü tarama modelinde bir çalışmadır

A.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Marmara Üniversitesi GSEB Müzik Eğitimi Anabilim Dalı (N=30) ve İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı’nda (N=20) 2015–2016 eğitim öğretim yılında 4.sınıfta öğrenim gören toplam 50 öğrenci oluşturmaktadır. Tesadüfi (random) örnekleme yolu ile seçilen gruptaki büyük çoğunluğu ise; bayan (N=34), 18-22 yaş arası (N=38) ve Marmara Üniversitesi GSEB Müzik Eğitimi Anabilim Dalı (N=30) öğrencileri oluşturmaktadır.

B.Veri Toplama Araçları

Araştırmadaki veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile 1968 yılında Rosenberg tarafından geliştirilen Benlik Saygısı (RBSÖ) ölçekleri kullanılarak elde edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Demografik özelliklerle ilgili bilgi toplamak üzere araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda, araştırmaya katılan müzik öğretmeni adaylarının kişisel özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla toplam 15 soru hazırlanmıştır. Araştırmada, amaçlara uygun olarak seçilen sorular kullanılmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)-Self-Esteem scale: Morris

Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiş olan ve 63 maddeden oluşan ölçeğin 12 alt ölçeği vardır. Ölçek 10 maddeden oluşan 4 dereceli Likert türü bir ölçektir ve sorulardan beşi ters kodlanmıştır. Rosenberg istenildiği takdirde alt ölçeklerin araştırmalarda ayrı ayrı kullanılabilmesini belirtmiştir. Araştırmacının amacı doğrultusunda benlik saygısını ölçmeye yönelik olarak ölçeğin ilk „10“ maddesi kullanılmıştır. Ölçeğin kendi içindeki değerlendirme sistemine göre denekler, 0 ile 6 puan arasında puan almaktadır. Ölçekten alınan puanın yükselmesi, benlik saygısı düzeyinin düşmesine işaret etmektedir. 0-1 puan: Yüksek düzeyde benlik saygısı, 2-4 puan: Orta düzeyde benlik saygısı, 5-6 puan: Düşük düzeyde benlik saygısı olarak değerlendirilmiştir (Erman, Şahan ve Can, 2008).

Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin test tekrar test güvenilirliği 0.89, geçerliği ise 0.71'dir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Tuğrul (1994) tarafından da yapılmış ve psikiyatrik görüşme sonuçlarıyla ölçek arasındaki korelasyonun 0.71 olduğu belirtilmiştir (Demirtaş ve Dönmez, 2006).

III. Verilerin Analizi

Araştırma verileri birkaç aşamada toplanmıştır. Önce araştırmanın amaçlarına uygun olarak belirtilen ilişkisel çözümler gerçekleştirilmiştir. Verilerin istatistiksel çözümleri, bilgisayar ortamında SPSS paket programının 13.0 versiyonu ile sınımlanmıştır (manidarlık .05 ve .01 olarak sınımlanmıştır). Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin Benlik Saygısı Ölçeğinden aldıkları puanların; cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailenin maddi durumu ve aile tipi değişkenlerine göre fark yaratıp yaratmadığı belirlenirken, gruplar içerisinde normal dağılım özelliği göstermeyen (n<30) gruplar için non-parametrik (Kruskal Wallis-H ve Mann Whitney U) analiz teknikleri kullanılmıştır. Öğrencilerin benlik saygısı ve akademik başarı algısı puanlarının arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere de, iki sürekli değişken arasındaki doğrusal ilişkinin derecesinin saptanmak istendiği durumlarda kullanılan bir analiz tekniği olan Pearson Çarpım Moment Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

IV. Bulgular ve Sonuçlar

Tablo 1. Müzik Eğitimi ve Konservatuar Öğrencilerinin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden (RBSÖ) Aldıkları Toplam Puan Ortalamaları (N=50)

Bölüm	n	Min.	Mak.	x	ss
Müzik	30	2.67	3.78	3.32	.26
Kons.	20	2.45	3.72	3.25	.32
Müzik	30	2.56	3.34	3.34	.22
Kons.	20	2.38	3.62	3.27	.26

Tablo 1’de öğrencilerin RBS ölçeğinden aldıkları toplam puanlar görülmektedir. Tablodaki minimum değerleri ortalamalar içindeki en düşük değerken, maksimum değerleri ortalamalar içindeki en yüksek değerdir. Buna öğrencilerin toplam ölçek puan ortalamaları açısından büyük bir fark elde edilmemiştir.

Araştırmanın 1. alt problemi, “Müzik Eğitimi Anabilim Dalı ve Konservatuar 4.sınıf lisans öğrencilerinin Benlik Saygısı puanları; cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailenin maddi durumu ve aile tipi durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?” biçiminde ifade edilmiştir. Alt problemle ilgili bulgular aşağıda tablolaştırılarak açıklanmıştır.

Tablo 2. Müzik Eğitimi ve Konservatuar Öğrencilerinin “Benlik Saygısı” genel puanlarının “cinsiyet ve yaş” değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney- U sonuçları (N=50)

Ölçek	Bölüm	Cins.	n	x	Sıraların top.	M.W.U	p
RBS	Müzik	Kız	20	12.33	626.00	175.000	.518
		Erkek	10	14.52	342.00		
		Toplam	30				
	Kons.	Kız	14	16.57	235.00	113.000	.624
		Erkek	6	13.68	257.00		
		Toplam	20				
	Bölüm	Yaş	n	x	Sıraların top.	M.W.U	p
RBS	Müzik	18-22	23	22.00	476.00	146.000	.682
		23+	7	20.50	371.00		
		Toplam	30				
	Kons.	18-22	15	16.27	143.00	129.000	.731
		23+	5	14.73	128.00		
		Toplam	20				

*p<.05

Araştırmada elde edilen bu veriler parametrik şartları yerine getiremediğinden, belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann W.U testi uygulanmıştır. Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre benlik saygısı genel ölçek değerleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p>.05).

Tablo 3. Müzik Eğitimi ve Konservatuar Öğrencilerinin “Benlik Saygısı” genel puanlarının “kardeş sayısı” değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal-Wallis Testi sonuçları (N=50)

Ölçek	Bölüm	Kardeş Sayısı	n	Ortalama sıra	p
RBS	Müzik	Hiç	5	34.28	.024*
		1	7	29.24	
		2	12	21.73	
		3	4	15.32	
		4	2	12.95	
		Toplam	30		
Kons.	Kons.	Hiç	4	28.54	.017*
		1	5	24.45	
		2	4	21.78	
		3	4	16.23	
		4	3	14.25	
		Toplam	20		

*p<.05

Tablo 3’de, belirlenen anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere nonparametrik bir teknik olan Kruskal Wallis H analizi kullanılmıştır. Tablo 3’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin RBS genel puanlarının, kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda, öğrencilerin RBS puanları ile kardeş sayısı değişkenine göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (p<.05). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda, her iki üniversite öğrencilerinin “kardeş sayısı” durumunda söz konusu farklılığın “kardeşi olmayan” ile “1 kardeşi” olan gruplar arasında, “kardeşi olmayan” öğrenci grubu lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Özetle, her iki grup öğrencilerinde kardeşi olmayan (x=34.28; x=28.54) veya 1 ve 2 kardeşi (x=29.24, x=21.73; x=24.45, x=21.78) olanların benlik saygısı puan ortalamaları yüksek, 3 kardeş (x=15.32; x=16.23) ve üzeri (x=12.95; x=14.25) olanların ise düşük bulunmuştur.

Tablo 4. Müzik Eğitimi ve Konservatuar Öğrencilerinin “Benlik Saygısı” genel puanlarının “aile maddi durum” değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal-Wallis Testi sonuçları (N=50)

Ölçek	Bölüm	Aile maddi durum	n	x	p
RBS	Müzik	Düyük	5	16.77	.023*
		Orta	22	24.50	
		Yüksek	3	37.87	
		Toplam	30		
Kons.	Kons.	Düyük	2	12.23	.179
		Orta	15	15.67	
		Yüksek	3	11.51	
		Toplam	20		

*p<.05

Tablo 4’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin RBS genel puanlarının, “aile maddi durum” değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda; müzik eğitimi anabilim dalında öğrenim gören öğrencilerin Benlik saygısı puanları ile ailenin maddi durumu değişkeni arasındaki fark anlamlı çıkmıştır. Bu işlemin ardından Kruskal Wallis sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney U analizinin sonucunda, araştırmaya katılanların “ailenin maddi durumu” değişkeninde söz konusu farklılığın “orta” ile “yüksek” sınıklarını işaretleyen gruplar arasında, ailesinin maddi durumunu “yüksek” ($x=37.87$) olarak algılayan öğrenci grubunun lehine gerçekleştiği belirlenmiştir.

Araştırmanın 2.alt problemi, “Müzik Eğitimi Anabilim Dalı ve Konservatuar 4.sınıf lisans öğrencilerinin “Benlik Saygı” ve “Akademik Başarı Algı” düzeyleri arasında fark var mıdır?” biçiminde ifade edilmiştir.

Öğrencilerin “Benlik Saygısı” ve “Akademik Başarı Algı” puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için Pearson Çarpım Momentler Korelasyon analizi kullanılmış ve Tablo 5’de açıklanmıştır.

Tablo 5. “Müzik Eğitimi ve Konservatuar Öğrencilerinin “Akademik Başarı Algı” ve “Benlik Saygısı” puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Momentler Korelasyon analizi sonuçları

Boyutlar	n	x	ss	r	p
Akademik başarı algısı	50	44.82	14.24	.465	.021*
Benlik Saygısı	50	53.29	20.51		

* $p<.05$

Tablo 5’de görüldüğü üzere öğrencilerin “Akademik Başarı Algısı” ve Benlik Saygısı” puanları arasında istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı bir fark olduğu anlaşılmaktadır ($r= .465$; $p<.05$). Bu durum sonucunda öğrencilerin benlik saygıları ($x=53.29$) arttıkça, akademik başarı algı düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Diğer bir anlatımla öğrencilerin benlik saygı düzeyleri, onların akademik başarı algı düzeylerini de etkilemektedir.

V. Tartışma

Yapılan araştırmanın sonucunda, araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile benlik saygısı değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Erman ve arkadaşlarının (2008) bayan ve erkek sporcuların benlik saygı düzeylerini araştırdığı araştırmada da cinsiyet farklılığının benlik saygı düzeyini etkilemediği saptanmıştır. Eldeki bulgu örnek araştırma verilerini destekler niteliktedir.

Yapılan analizlerin sonucunda, her iki üniversite öğrencilerinin “kardeş sayısı” değişkeni ile benlik saygısı genel ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptanmış, söz konusu farklılığın “kardeşi olmayan” ile “1 kardeşi” olan gruplar arasında, “kardeşi olmayan” öğrenci grubu lehine gerçekleştiği belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla, her iki grup öğrencilerinde kardeşi olmayan veya 1 ve 2 kardeşi olanların benlik saygısı puan ortalamaları yüksek, 3 kardeş ve üzeri olanların ise düşük bulunmuştur. Benzer bulgular Kahrıman’ın (2005) sağlık yüksek okulu ile ilgili yaptığı araştırmada da göze çarpmaktadır. Araştırmada, kardeş sayılarına göre, 1 ve 2 kardeşi olan öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamalarının yüksek, 3 kardeş ve üzeri olanların ise düşük olduğu bulunmuştur. Güngör (1989), aile içinde kardeş sayısı ve doğum sırası ile benlik saygısı arasında ilişki olup, tek çocukların kardeşleri olan çocuklara göre daha yüksek benlik saygılarına sahip olduklarını ileri sürmektedir. Bunun sebebi olarak aile içinde tek çocuğa verilen ilgi ve değer gösterilebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin RBS genel puanlarının, “aile maddi durum” değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda; müzik eğitimi anabilim dalında öğrenim gören öğrencilerin Benlik saygısı puanları ile ailenin maddi durumu değişkeni arasındaki fark anlamlı çıkmıştır. “Ailenin maddi durum” değişkeninde söz konusu farklılığın “orta” ile “yüksek” sınıklarını işaretleyen gruplar arasında, ailesinin maddi durumunu “yüksek” olarak algılayan öğrenci grubunun lehine gerçekleştiği belirlenmiştir.

Bu konu ile ilgili elde edilen bulguların çeşitlilik göstermesinin sebebi olarak araştırmaya katılan grupların özellikleri gösterilebilir. Bu yüzden alanda kesin yargılara varılabilmesi için, daha geniş kapsamlı örneklem grupları ile çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırmanın sonucunda, çalışma grubundaki tüm öğrencilerin “Akademik Başarı Algı” ve Benlik Saygısı” puanları arasında istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Bu durum sonucunda öğrencilerin benlik saygıları arttıkça, akademik başarı algı düzeylerinin de arttığı görülmekte, öğrencilerin benlik saygı düzeyleri, onların akademik başarı algı düzeylerini oldukça etkilemektedir.

Kaynaklar

- Andrew, S. ve Vialle, W. (1998). “Nursing Students Self Efficacy, Self Regulated Learning and Academic Performance in Science”, *Nursing Times*, 76: 427-435.
- Bandura, A. (1982). “Self-efficacy Mechanism in Human Agency”, *American Psychologist*, 37 (2):122-147.
- Burns, R B (1982). *Self-concept Development and Education*, Rineharo and Winslon, New York Holt.
- Coopersmith, S (1967). *The Antecedents of Self-esteem.*, W H Freeman and Company, San Francisco.

- Çuhadaroğlu F (1986) *Adolesanlarda Benlik Saygısı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Demirtaş, A. ve Dönmez, A. (2006). “Yakın İlişkilerde Kıskançlık: Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(3): 181191.
- Erman, K., Şahan, A. ve Can, S. (2008). Sporcu Bayan ve Erkeklerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması, <http://www.bilalcoban.com/index.php?id=dokuman&islem=oku&yer=2&kat=14&no=97>, Erişim tarihi: 21.02.2008
- Göde, O., Savi F. ve Savi, S. (1998). “Eğitimin Bütünlüğü İçinde Sporun Duygusal İstismara Uđrayan Ergenlerin Benlik Kavramlarına Etkisi”, *II. Ulusal Sınıf Öđretmenliđi Sempozyumu, Pamukkale Üniversitesi, Denizli*.
- Güngör A (1989). *Lise Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerini Etkileyen Etmenler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi: Ankara.
- Kahriman, İ. (2005). “Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(1).
- Kaner, S. (1995). “Görme ve Ortopedik Engelli ve Engelli Olmayan Ergenlerin Benlik Saygılarının Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi”, *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (I): 11 – 18
- Kaplan. HB. (1975). *Selfattitudes and Deviant Behavior*. California Goodyear Publishing Company
- Otrar, M. (2006). *Öđrenme Stilleri ile Yetenekler, Akademik Başarı ve ÖSS Başarısı Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Rosenberg, M. (1965) *Society and Adolescent Self-image*, Princeton University Pres, New Jersey.
- Schwarzer, R. ve Fuchs, R. (1995). *Changing Risk Behaviors and Adopting Health Behaviors: The Role of Self-Efficacy Beliefs*, A Bandura (ed), *Self-Efficacy in Changing Societies*, Cambridge University Pres, s.259288. New York.
- Sherer, M., Maddux, J., Mercandante, B., PrenticeDunn, S., Jacobs, B. ve Rogers, R. (1982). “The Self-Efficacy Scale: Construction and Validation”, *Psychol Rep.*, 51: 663-671.
- Tuğrul C (1994) “Alkoliklerin Çocuklarının Aile Ortamlarındaki Stres Kaynakları, Etkileri ve Stresle Başı Çıkma Yolları”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9: 57-73.

- Yılmaz, S. ve Ekinci, M. (2001) “Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi Arasındaki İlişki”, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu*, 4(2).
- Yörükoğlu, A. (1986). *Gençlik Çağı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Sosyal ve Felsefi Eserler Dizisi. No: 26: Ankara.